

опис малюнків, відповіді на запитання, складання й розігрування діалогів тощо [2, с. 163–164; 4, с. 30, 35; 4, с. 30–31].

Про необхідність дотримання дітьми правил дорожнього руху, правил поведінки на воді та в інших місцях частково йдеться в темах «Відпочинок і дозвілля», «Подорож». Так, у тексті “In the village” [2, с. 193] учні дізнаються про дорожній рух і роботу світлофорів у сільській місцевості, у розділі “Let’s have a rest!” [4, с. 91] – про правила дорожнього руху в Україні та Великій Британії. Про дотримання правил безпеки під час туристичного походу йдеться під час вивчення теми “Let’s have a rest!” [4, с. 88], про правила поведінки на воді – у тексті “Outdoor activities” [2, с. 168] тощо.

За результатами проведеного аналізу змісту чинних підручників англійської мови для 5 і 6 класів гімназії можна зробити висновок, що автори О.Д. Карп’юк і А.М. Несвіт приділили значну увагу формуванню ІЗЛ «Здоров’я і безпека». Але слід констатувати, що ширше й глибше питання висвітлено в підручниках для 5 класу. На нашу думку, це пояснюється тим, що підручники для 5 класу (2018 року видання) доопрацьовані авторами відповідно до вимог нових програм з іноземних мов з урахуванням необхідності реалізації в їх змісті інтегрованих змістових ліній, чого не можна сказати про підручники для 6 класу (2014 року видання). Але сподіваємося, що цю проблему буде вже розв’язано в цьому році. Окрім того, хотілося б бачити в підручниках більше нестандартних завдань, пов’язаних із використанням інноваційних технологій навчання, у тому числі здоров’язбережувальних, і спрямованих на розвиток творчих можливостей учнів та їхнього креативного мислення.

Ключові слова: здоров’я і безпека, інтегровані змістові лінії, підручники англійської мови, гімназія.

Список літератури

1. Іноземні мови. 5–9 класи : навчальні програми, методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу в 2017/2018 році / уклад. М. Н. Шопулко. Харків : Ранок, 2017. 144 с.
2. Карп’юк О. Д. Англійська мова: 5-ий рік навч. (English: year 5). 5 кл.: підруч. для закл. заг. серед. освіти. 2-ге вид., виправ. і доопрац. Тернопіль : «Видавництво Астон», 2018. 240 с. : іл.
3. Карп’юк О. Д. Англійська мова: підруч. для 6-го класу загальноосвіт. навч. закл. (6-й рік навч.). Тернопіль : «Видавництво Астон», 2014. 224 с. : іл.
4. Несвіт А. М. Англійська мова (5-ий рік навч.) = English (Year 5) : підруч. для закл. заг. серед. освіти : 5-й кл. 2-ге вид., доопрац. Київ : Генеза, 2018. 208 с.
5. Несвіт А. М. Англійська мова (6-й рік навч.) : підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Генеза, 2014. 224 с.

Пометун О. І.,

доктор педагогічних наук,

член-кореспондент НАПН України,

головний науковий співробітник відділу початкової освіти,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

ПІДХОДИ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ПІДРУЧНИКА З ІСТОРІЇ У КОНТЕКСТІ ЗМІН ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Протягом кількох останніх років можемо констатувати прояв кількох серйозних чинників, які змінюють “обличчя” сучасної навчальної книги з історії.

Серед них:

- зміна освітньої парадигми на компетентнісно орієнтоване навчання, що обумовлює нові підходи як до відбору і структурування змісту, так і наявності у підручнику спеціальних позатекстових компонентів, які б дозволили вчителю досягати результатів у формуванні компетентностей учнів, як предметних, так і ключових;

- зростання вимог до розвитку у дитини наскрізних умінь, зокрема мислення, осмисленого читання, уміння висловлювати власну думку усно й письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію та розв'язувати проблеми;

- посилення уваги до активного залучення учнів у процес навчання, їхньої суб'єктної позиції і відповідальності за власні результати, а отже необхідність проєктування підручника, виходячи з вимог діяльнісного підходу;

- певна технологізація процесу навчання, яка вимагає чіткого структурування і логіки побудови концептуальної моделі підручника, надаючи параграфу стрункість, ясність і привабливість веб-сторінки Інтернет сайту;

- збільшення кількості доступної учням історичної інформації з різних джерел, не завжди достовірної, однак зазвичай привабливо та яскраво поданої, часто у картинках, коміксах, відео, у вигляді придуманого сюжету, подорожі та ін.;

- зміни у пізнавальних можливостях дітей, особливо щодо сприйняття і опрацювання навчальної інформації, наприклад, висока, але безсистемна поінформованість, перевага зорового сприйняття і пам'яті, відсутність концентрації та ін.

До особливостей розвитку самої шкільної історичної освіти, що впливають на модель підручника зауважимо на збереженні значного переважанні фактологічним змістом навчальних програм при значному скороченні обсягу підручника (наприклад, підручники для 7-го класу попереднього випуску п'ять років тому мали до 280 сторінок, у 2020 році – до 160-180). До нововведень останніх 5-ти років можна також віднести вимоги щодо розміщення у підручнику з історії матеріалів для практичних занять/практичних робіт (за програмою 2019 р.), навчальних проєктів, перевірочних тестів тощо.

Кожен з цих чинників має бути врахований у змісті й методичному апараті сучасного ефективного підручника, оскільки діяльність вчителя не може і не повинна компенсувати недоліки засобу навчання. Для розв'язання цього завдання необхідне серйозне теоретичне осмислення питань підручникотворення, виходячи з вищенаведених положень. Так у контексті компетентнісної парадигми освіти підручник має бути насамперед не джерелом інформації, але путівником для самостійного навчання і практики учнів і засобом організації навчального процесу для вчителя, щоб різноманітний набір освітніх методик і інструментів компетентнісно орієнтованого підручника дозволяє вчителю досягати актуальних цілей освіти. Якщо ж ми говоримо про розвиток особистості дитини, про так особистісно орієнтоване або особистісно центроване навчання, у підручнику обов'язково мають бути присутні елементи, що впливають на емоційну сферу дитини, її цінності, мислення, культуру тощо.

І це ще неповний перелік того, що треба брати до уваги, приступаючи до конструювання підручника. Адже підручник повинен сприяти розвитку психічних можливостей учнів: їх інтелектуальних здібностей, мотиваційної сфери, особистісних якостей, системи ціннісних орієнтацій, тобто забезпечувати умови для формування всієї сукупності психічних властивостей і компетентностей особистості, які складають основу її активної, продуктивної і самостійної життєдіяльності в умовах соціальної дійсності, що все більше ускладнюється.

Водночас вибірковий аналіз, наприклад, підручників, виданих 2019 року підтверджує актуальність дослідження цієї теми і свідчить про ігнорування багатьма авторами зазначених реалій і відтворення абсолютно традиційних підходів у розробці навчальних книг. Іноді автори перетворюють підручник на інші навчальні видання, як-от задачник, довідник, хрестоматію, словник, збірку тестів тощо. Часто порушуються елементарні правила розміщення у підручнику документів або ілюстрацій, вони не мають опису як сторінні

джерела і не супроводжуються завданнями та ін. Підручники, особливо для старших класів, переважно є структурованою в логіці науки інформацією, яка майже не враховує освітні потреби і особистісні смисли учнів тощо.

Очевидно, що причин цього декілька, однак важливе місце посідає брак подібних досліджень у методиці навчання та загальній дидактиці. Це створює й перешкоди для якісної підготовки експертів для ефективного відбору підручників під час державних конкурсів, що дозволяє неякісним книжкам потрапити в освітній простір. А це негативно відображається на загальних результатах навчання предмета.

Ключові слова: навчання історії, трансформація моделі підручника, чинники впливу.

Попович Л. М.,

науковий співробітник

відділу економіки та управління загальною середньою освітою,

Інститут педагогіки НАПН України,

м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ОПОРНИМ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ У ПРАКТИЧНОМУ ПОСІБНИКУ ДЛЯ КЕРІВНИКА

Проблема управління опорними закладами освіти (надалі-ОЗО) та філіями в Україні є надзвичайно актуальною, тому що в результаті реформаційних змін в освіті в умовах децентралізації були об'єднані декілька колективів, які працювали у різних матеріально-технічних умовах, з різним ресурсним забезпеченням, які знаходяться на значній віддалі. Керівникам таких закладів сьогодні є потреба прийняття нестандартних управлінських рішень, їм необхідно вирішувати багато проблемних питань, враховуючи специфічні особливості управління опорними закладами освіти: управління організацією навчально-виховного процесу, управління організацією науково-методичної роботи, з використання інноваційних форм науково-методичної роботи, в тому числі дистанційної в умовах віддаленої роботи, управління організацією виховної роботи тощо.

У ході дослідно-експериментальної діяльності нами було створено прогностична модель управління розвитком опорного закладу освіти в умовах децентралізації та об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Її основою стала концептуальна прогностична модель управління розвитком громадсько-активної школи (ГАШ), яка була обґрунтована під час попереднього дослідження. Результати дослідження науковців відділу дозволили зробити висновок, що саме така модель може стати оптимальною моделлю НУШ, а, значить, і опорного закладу освіти. Це підтверджує апробація розробленої нами моделі у експериментальних закладах освіти відділу. На її основі заклади можуть створювати власні моделі конкретних опорних закладів із врахуванням їх особливостей і специфіки.

У прогностичній моделі управління розвитком опорного закладу освіти визначено компоненти: інформаційно-консультаційний, діагностичний, концептуально - цільовий, організаційно - когнітивний, операційно - діяльнісний, оцінно-результативний, які враховують теоретичний та практичний аспекти.

Інформаційно-консультативний компонент є надзвичайно важливим для новоствореного опорного закладу освіти. Цей компонент передбачає весь спектр роботи щодо: численних групових та індивідуальних консультацій; ознайомлення з самим опорним закладом; вивчення науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення; створення нового освітнього простору та безпечного середовища; встановлення контактів з працівниками закладу, філій, установ та організацій, які знаходяться в освітньому окрузі ОЗО;